

Medlemsbrev

Nr 1 • MAJ 2020

Sveriges Gerontologiska Sällskap

Ordförande har ordet

Bästa medlemmar,

Nu är det åter dags att ge några bakåt- och framåtblickar från vår förening. Denna gång är det svårt att bortse från Covid-19 som utmanar oss alla, inte minst i senare delen av livet. Tidigare, såväl som Covid-19 relaterade utmaningar kopplat till äldre och åldrande, såsom ensamhet, isolering, digitalisering och digital exkludering, uppmärksammas alltmer i såväl vardagliga samtal som media och samhällsdebatt. Jag ser med glädje att många av våra medlemmar bidrar genom att lyfta och belysa problem eller ge förslag på lösningar (se länkar till några debattartiklar längre fram i nyhetsbrevet), och vi sprider gärna sådana initiativ via SGS Facebook eller Twitter. Låt oss fortsätta med att på alla tänkbara sätt bidra med vår kompetens och expertis. Tillsammans kan vi göra skillnad i förhållande till de utmaningar som Covid-19 innebär.

För SGS del innebar pandemin tyvärr också att vi fick skjuta vår planerade Gerontologi-dag lite på framtiden. Vår tanke är fortfarande att arrangera den i någon form (som del eller helhet, på plats eller digitalt) i höst, men det är ännu något tidigt att avgöra hur det bäst kan ske så vi ber att få återkomma om detta. Av samma skäl hölls vårt årsmöte digitalt. Vi summerade ett verksamhetsår där vi bland annat förbättrat rutiner och processer för styrelsens arbete. Vi tackade också av Stefan Fors som gjort ett mycket gott arbete i styrelsen under flertalet år, men nu valt att stiga av styrelsen. På årsmötet valdes en styrelse som konstituerat sig som följer; Sofi Fristedt (ordförande), Jönköping University och Lunds universitet, Andreas Motel-Klingebiel (vice ordförande) Linköpings Universitet, Joy Torgé (sekreterare), Jönköping University, Anna Olaison (kassör), Uppsala och Linköpings universitet, Daniel Smedberg (kommunikatör hemsidan), Region Skåne, Maria Haak (kommunikatör Facebook), Högskolan i Kristianstad och Lunds universitet, samt Maria Sjölund, Högskolan i Gävle och Charlotta Nilsen, Karolinska institutet som är suppleanter i styrelsen.

Vi i den nya styrelsen ser fram emot kommande verksamhetsår där vi vill fortsätta att utveckla vår förening i linje med SGS målsättning *att främja forskning om åldrande och äldre, och att stärka gerontologins ställning i samhället*. I detta arbete så vill vi förstås gärna ha förslag och synpunkter från dig som medlem, så tveka inte att höra av dig till oss i styrelsen kring stort som smått. Vi vill också bli fler – så berätta för dina kollegor om SGS. Information om hur man blir medlem finns på SGS hemsida.

Med önskan om en fortsatt skön vår och sommar!

**Sofi Fristedt,
Ordförande, SGS**

Sveriges Gerontologiska Sällskap

Ordförande Sofi Fristedt
Jönköping university
Häslöshögskolan
Box 1026
55111 Jönköping
E-post: sofi.fristedt@ju.se

www.sgs.nu

Sekreterare Joy Torgé
Jönköping university
Häslöshögskolan
Box 1026
55111 Jönköping
E-post: info@sgs.nu

Sekreteraren har ordet

Bästa medlem,

Tack för att du har blivit eller fortsätter vara medlem i vår förening! Sedan ett år tillbaka har vi i SGS styrelse arbetat med att systematisera och organisera vårt medlemsregister. Detta för att göra vårt arbete mer effektivt (bland annat vid övergångar till ny styrelse) och för att du som medlem ska få relevant information levererat till rätt adress. Inom ramen för detta arbete har vi tagit fram ett årshjul för vår verksamhet, där vi bland annat bestämt att vi en gång per år kommer fråga dig som medlem om din registrerade postadress (jobbadress eller hemadress där man önskar få sin kopia av Äldre i Centrum skickad) fortfarande stämmer. Arbetet med adressuppdateringen har vi gjort nu under maj månad. Om du senare under medlemsåret vill anmäla adressändring till oss, ber vi dig att kontakta oss om detta via info@sgs.nu, så uppdaterar vi din information i vårt register. Detsamma gäller vid byte av e-postadress, t.ex. vid byte av arbetsplats. Självklart förvarar vi medlemsregistret med din kontaktinformation på ett säkert sätt där enbart styrelsens medlemmar har tillgång till det. Redaktören på Äldre i Centrum mottar från oss enbart postadressen som du själv har anmält som leveransadress för tidskriften. Med det vill jag tacka för ordet och hoppas att ni håller friska under corona-tiden.

Joy Torgé
sekreterare, SGS

Kassören har ordet

Bästa medlem,

Årsavgiften för att vara medlem i SGS är 300 kr eller 250 k kr för pensionärer och studenter. I medlemskapet ingår:

- Information i form av mailutskick om föreningens verksamhet samt tips på konferenser, kurser, publikationer och nya avhandlingar.
- Fritt inträde eller subventionerade avgifter till de evenemang som föreningen anordnar.
- Gratis prenumeration på tidskriften Äldre i centrum.

Tipsa gärna vänner och bekanta som är intresserade av äldrefrågor om vår verksamhet. Det är enkelt att bli medlem. Gå bara in på vår hemsida www.sgs.nu under fliken medlemskap och registrera dig.

Varmt välkommen som medlem,

Anna Olaison
Kassör, SGS

Stora Gerontologipriset 2020 går till Lisa Syrén

Stora Gerontologipriset instiftades inför att SGS skulle fira sin femårsdag år 2003. Det finansierades från början av KP:s jubileumsfond. Fr.o.m. 2013 finansieras priset av Ruth och Richard Juhllins stiftelse.

Lisa Syrén får Stora Gerontologipriset 2020 för sina insatser för anhörig- och närståendefrågor. Lisa Syrén har egen erfarenhet av anhörigvård och att vara anhörig, något som hon generöst delar med sig av, vilket är till stor hjälp och betyder mycket för andra i liknande situationer.

Lisa Syrén är en känd och folkkär radoröst, hon har bland annat varit programledare för "Karlavagnen" och "Ring så spelar vi" under många år. Genom sin offentliga profil och engagemang för anhörigfrågor är Lisa Syrén en person många lyssnar till och hon har därmed en viktig roll att lyfta och sprida kunskap om anhörigfrågor. Detta gör Lisa bl a genom att vara en ofta använd och mycket uppskattad konferencier vid olika arrangemang med fokus på anhöriga och närstående.

Debattartiklar: Äldre och covid-19

[Mobilisera för att möta behovet av rehabilitering, kommuner](#) (Dagens samhälle, 2020-05-14)

[Omvärdera synen på de äldres livsvillkor under pandemin](#) (Läkartidningen 2020-05-13)

[Vi behöver social gemenskap – med fysisk distans](#) (Dagens samhälle, 2020-05-13)

[Viktigt att förstå konsekvenserna av isoleringen](#) (Altinget, 2020-05-12)

[Samhället sviker en hel generation äldre](#) (Dagens samhälle, 2020-05-06)

[Coronakrisen synliggör ovärdig syn på ålderdom](#) (Dagens nyheter, 2020-05-05)

[Detta bör göras för att skydda äldre på boenden](#) (Svenska dagbladet, 2020-05-01)

[Minska isoleringen på äldreboenden – se till att det finns surfplattor, wifi och digitala ombud!](#) (Sydsvenskan, 2020-04-28)

[Coronakrisen blottar bristerna inom äldreomsorgen](#) (Dagens Nyheter, 2020-04-17)

[Involvera experter på åldrande för att skydda äldre mot covid-19](#) (Läkartidningen, 2020-04-16)

[Ålder ska inte styra vem som får vård](#) (Aftonbladet, 2020-04-15)

Nya avhandlingar

Tipsa oss gärna om nya avhandlingar och kommande disputationer.
Skicka e-post till info@sgs.nu

Therése Bielsten. " Att göra saker tillsammans" (Linköpings Universitet)

Therése Bielsten är specialistsjuksköterska inom vård av äldre personer och disputerade 3 april 2020 med avhandlingen "Att göra saker tillsammans" *Hälsofrämjande förhållningssätt till parrelationer och vardagligt liv inom demens*. Avhandlingen består av tre delar. I första delen undersöker Therése vilka typer av stöd som erbjuds par där ena partnern har demens. Resultatet visar att stöd ofta är uppdelat i olika typer av stöd för personen med demens och för partnern och saknar fokus på parrelationen och det vardagliga livet. Therése lyfter även att stöd och interventioner nästan alltid är problemorienterade med fokus på symptom och negativa aspekter av demenssjukdomen. I andra delen av avhandlingen beskriver

Therése hur hon tillsammans med par där ena partnern har demens, i en så kallad medforskarstrategi, utvecklar innehållet till ett hälsofrämjande stöd för par där ena partnern har demens. Att som forskare vända sig till experterna (personer med verklig erfarenhet) gör det möjligt att skapa meningsfulla interventioner, allt från forskningsprioriteringar till innehåll då målgruppen själva kan förmedla vad de behöver och vad som efterfrågas, säger Therése. Innehållet till stödet utvecklades vidare till multimedia-applikationen DemPower. I tredje delen av avhandlingen testades och utvärderades DemPower av par där ena partnern har demens i en studie i Sverige och i Storbritannien. Resultaten av studien visade att par som lever med demens efterfrågar ett hälsofrämjande stöd med fokus på det positiva och att paren hade nytta av DemPower i sin vardag. Titeln på avhandlingen "Att göra saker tillsammans" speglar de viktigaste fynden i avhandlingen. Parens strategi för att vårda sin relation och sitt välbefinnande handlade just om att göra saker tillsammans i vardagliga sammanhang. Avhandlingen bidrar således med ökad kunskap om vad par som lever med demens anser vara viktigt för att leva ett gott liv och för att förebygga negativa konsekvenser. Therése Bielstens avhandling fokuserar på parrelationer i demens men hon lyfter sina fynd till att appliceras på demenssjukdom i allmänhet. Therése betonar vikten av att samhället, forskningen och vården antar ett mer hälsofrämjande förhållningssätt till personer med demens och deras anhöriga. Det rådande förhållningssättet till demenssjukdom ligger långt efter förhållningssättet till andra kroniska sjukdomar där fokus ligger på att ta tillvara det friska och positiva. En röd tråd genom hela avhandlingen är just att stödja det friska och att fokusera på vad personer med demens och anhöriga kan göra istället för på vad de inte kan göra.

Caroline Fischl. " Att åldras i ett digitalt samhälle – ett aktivitetsperspektiv på social delaktighet" (Umeå universitet)

Caroline Fischl, leg. arbetsterapeut, försvarade sin avhandling "Att åldras i ett digitalt samhälle – ett aktivitetsperspektiv på social delaktighet" i Umeå universitet den 8 maj 2020. Det övergripande syftet med avhandlingen var att utveckla kunskap om att stödja äldre personers sociala delaktighet genom engagemang i aktiviteter som utförs med hjälp av digital teknik. Sammanlagt 46 hemmaboende äldre personer i åldern 66-95 år från olika kommuner i norra Sverige deltog i tre kvalitativa studier och en kvantitativ observationsstudie. I de kvalitativa studierna användes observationer tillsammans med tänka-högt metoden och narrativ analys, fokusgruppintervjuer och innehållsanalys flerfallsstudier och korsfallsstudier. Observationsstudien genomfördes med hjälp av instrumenten Assessment of

Nya avhandlingar, forts.

Computer-Related Skills och Management of Everyday Technology Assessment och data analyserades med hjälp av Rasch analys och Spearman korrelation. Resultaten visar att äldre personer upplever att möjligheter för sociala interaktioner och samhällsservice de kan del av minskar – särskilt på landsbygden – och att digital teknik kan öka möjligheter till social delaktighet och tillgång till tjänster i samhället. Ett strukturerat tillvägagångssätt har föreslagits för att skraddarsy stöd för äldres aktivitetsengagemang. Stödet innefattar olika individualiserade interventionsstrategier, såsom att anpassa visuella inställningar på den digitala enheten och skapa instruktionsmaterial baserat på äldres behov och preferenser. Både förmåga att utföra aktiviteter som stöds av digital teknik och förmåga att hantera digital teknik har också studerats i avhandlingen. En avgörande faktor för att den äldre ska använda digital teknik är att den känns relevant i den egna tillvaron. Relevans handlar inte bara om att en äldre person ska känna sig intresserad av eller nyfiken på digital teknik, utan om teknikens användbarhet i överensstämmelse med personens mål, behov och värderingar. Att uppleva att man har val och kan utöva kontroll över sig själv och miljön är också viktig för att äldre ska kunna engagera sig mer frekvent i de aktiviteterna.

Bodil Holmberg. " När kroppen inte räcker till: Assisterad kroppslig omvårdnad i livets slut på vård- och omsorgsboende" (Ersta Sköndal Bräcke högskola)

Bodil Holmberg, är sjuksköterska och disputerade den 15 maj med avhandlingen "När kroppen inte räcker till. Assisterad kroppslig omvårdnad i livets slut på vård- och omsorgsboende". I sitt doktorandprojekt har Bodil undersökt den kroppsliga omvårdnaden i allmänhet och den assisterade kroppsliga omvårdnaden i synnerhet, utifrån äldre personers, undersköterskors och anhörigas perspektiv. Fynden visar att äldre personer strävar efter självbestämmande. Detta medför att de tar hand om sin kropp så mycket de kan, så länge de förmår. Detta gör den kroppsliga omvårdnaden till en assistans när kroppen inte längre räcker till. Avhandlingens fynd kan sammanfattas följande sätt; för många äldre personer i livets slut på vård- och omsorgsboende utgör assisterad kroppslig omvårdnad (AKO) en stor del av tillvaron. För att ge dem en palliativ omvårdnad som leder till hälsa och välbefinnande

behöver AKO präglas av ett livsvärldsperspektiv. Det vill säga; en förståelse för det sätt, på vilket en äldre person uppfattar sitt liv, sin kropp, sin tillvaro och sin framtid. Det gör AKO till något mer än praktiskt görande. Det blir då nödvändigt att lära känna en äldre person, att lyssna till livsberättelsen för att förstå från vilka preferenser AKO bör utgå. Här kan ofta anhöriga bidra med värdefull kunskap. Ett holistiskt synsätt är nödvändigt, då det medför en förståelse för att en äldre persons kropp, psyke och omgivning är sammanflätade, och medvetandegör att en äldre person är, inte har sin kropp. Denna kropp bär på minnen från tid och rum, vilka kan kasta ljusa eller mörka skuggor över tillvaron och kräva personliga anpassningar i AKO. För upplevelse av hälsa och välbefinnande behöver en äldre person nå måluppfyllelse för sina vardagliga projekt. Kroppsliga begränsningar kan hindra detta genom att avbryta den kroppsliga intentionalitet som behövs för att nå dessa mål. En undersköterska kan genom AKO hjälpa en äldre person att överbygga detta hinder, förutsatt att AKO anpassas till det självbestämmande som äldre personer hela tiden strävar efter att få utöva. Detta är avgörande för huruvida åtgärder i AKO leder en äldre person till hälsa och välbefinnande eller till upplevelse av objektifiering och lidande. Anhöriga kan bidra till måluppfyllelsen genom att tillhandahålla en lättsam och relationsbevarande AKO vid de tillfällen de besöker VOB.

Nya avhandlingar, forts.

Anette Johnsson, "Creating and establishing a positive care relationship between nurses, patients and relatives. – An ethnographic study of encounters at a department of medicine for older people" (Högskolan Väst)

Den 29 maj disputerar Anette Johnsson med avhandlingen "Creating and establishing a positive care relationship between nurses, patients and relatives. – An ethnographic study of encounters at a department of medicine for older people." Avhandlingen som helhet handlar om hur vårdrelationer skapas och etableras i möten mellan sjuksköterskor, patienter och närstående vid en medicinsk äldrevårdsenhet. Möten som sker inom hälso- och sjukvård avgör många gånger om patienten och närstående tycker sig ha upplevt vården som tillfredsställande eller inte. Bristande kommunikation och social interaktion kan leda till hinder, missförstånd och en försämrad hälsoprocess, vilket försvårar den äldre personens möjlighet att delta i sin vård och därmed leda till försenad diagnostisering, missnöje samt minskad patientsäkerhet. Det övergripande syftet var att utforska och beskriva vårdrelationen, kommunikationen, innehåll och den sociala interaktionen i triadmötet mellan sjuksköterskor, patienter och närstående. Deltagande observationer med efterföljande informella, individuella samtalsamtal samt fältanteckningar utgjorde dataproduktionen. I avhandlingen visas en process där de inblandade använde olika strategier för att åstadkomma en vårdrelation genom att orientera sig i tid och rum för att förbereda sig före mötet, delta med olika bidrag under mötet och efteråt sågs vårdrelationen utifrån en ny synvinkel. Sjuksköterskorna kommunicerade med medicinsk, omvårdnads-, pedagogisk- och makt-röst vilka är metaforiska beskrivningar av förhållningssätt eller kommunikationsstil. Rösterna förstärktes med kroppsspråk och formade mönster som utgjorde tillvägagångssätt vilka förändrades beroende på situation och sammanhang. De inblandade kommunicerade om patientens medicinska tillstånd och livshistoria men det fanns också ett förklarande innehåll som karaktäriserades av att försöka öka patientens och närståendes kunskap om patientens hälsoprocess.

Avhandlingen visade att sjuksköterskan, som arbetar vid den medicinska äldrevårdsenheten, har en ansvarfull roll då de inleder, leder och avslutar mötet vilket också visade att de äldre patienterna stundtals kunde bli passiva och närstående osynliga i mötet. Med en medvetenhet om faktorer som rutiner och normer kan sjuksköterskan med hjälp av den medicinska-, personliga- och pedagogiska rösten tillsammans med innehållet och de didaktiska frågorna minimera asymmetrin i mötet. Det kan bidra till gemensamt ansvar och deltagande samt underlätta förståelse för patientens hälsoprocess, men också att patienten blir aktiv och närstående synlig i mötet. Då kan deltagarna navigera mellan olika perspektiv och engagera varandra i kommunikationen, skapa en social interaktion samt förklara relevant innehåll för varandra. När dessa pusselbitar, som är delar i den framarbetade modellen i avhandlingen, faller på plats finns möjligheten att skapa och etablera en positiv vårdrelation i triadmötet. Resultatet kan riktas till yrkesverksamma sjuksköterskor och sjuksköterskestudenter men kan även vara användbart inom patient och närståendeföreningar. Anette har en bakgrund som sjuksköterska, barnmorska och lärare vid sjuksköterskeprogrammet vid högskolan Väst, Trollhättan. Doktorandstudierna har genomförts i samarbete med forskarutbildningen vid hälsöhögskolan i Jönköping.

Nya avhandlingar, forts.

Helena Larsson, "Existentiell ensamhet hos sköra äldre personer: ett närståendeperspektiv" (Högskolan Kristianstad)

Helena Larsson, är sjuksköterska och disputerade den 20 mars med avhandlingen "Existentiell ensamhet hos sköra äldre personer: ett närståendeperspektiv". Avhandlingen är en del av ett större forskningsprojekt, LONE studien, som belyser existentiell ensamhet från olika perspektiv. Denna del av projektet har fokuserat närståendes perspektiv. Existentiella behov och existentiell ensamhet verkar starkt sammankopplade med att livet går mot sitt slut och känslan av meningslöshet uppstår.

De existentiella frågorna blir allt mer centrala under åldrandet. Närstående är ofta de som möter äldre personer och ser deras existentiella behov. Därför var det övergripande syftet att utforska existentiell ensamhet ur ett närståendeperspektiv, kontrastera detta mot äldre personers upplevelser samt beskriva närståendes och anhörigkonsulenters syn på existentiellt stöd. I studierna har sköra äldre personer och deras närstående intervjuats individuellt och i grupp. Därtill undersöktes anhörigkonsulenternas syn via en webbaserad enkät som gick ut till Sveriges 290 kommuner. Avhandlingen visar att existentiell ensamhet ofta upplevs i övergångsfaser i livet som är kantade av svåra val som i sin tur är knutna till våra nära relationer, i en känsla av meningslöshet och i avsaknad av förankring till något eller någon. Sådan insikt har betydelse i planering och val av stöd i existentiella behov i rätt tid till närstående och till sköra äldre personer. Stödinsatserna bör huvudsakligen vara riktade mot dessa övergångsfaser och fokusera relationella aspekter. Anhörigkonsulenter är en tillgång och en resurs men uppdraget ser olika ut i olika kommuner. Avhandlingen visar att berättelsen är central både för närstående och för sköra äldre personer. Att utveckla fler forum där berättelserna får vara i centrum kan vara ett sätt att ge existentiellt stöd. Att få mötas i andra samtalsformer än genom mötet där språket är centralt, som genom musik, litteratur och konst, kan vara andra former.

Malin Sundström, " Existentiell ensamhet hos sköra äldre personer: Vårdpersonals och volontärers erfarenheter och behov av stöd " (Malmö universitet)

Malin Sundström, specialistsjuksköterska inom vård av äldre, försvarade sin avhandling: "Existentiell ensamhet hos sköra äldre personer: Vårdpersonals och volontärers erfarenheter och behov av stöd" den 30 april 2020. Malin är verksam vid Högskolan Kristianstad och Forskningsplattformen Hälsa i Samverkan, och har som doktorand varit inskriven vid Malmö universitet. Avhandlingen ingår i ett större forskningsprojekt, LONE-studien, som belyser existentiell ensamhet där även studier med äldre personers och närståendes perspektiv ingår.

Denna avhandling har belyst vårdpersonals och volontärers erfarenheter av att möta äldre personers existentiella ensamhet, vårdkontextens betydelse samt enhetschefers syn på stöd. Avhandlingen visar att vårdpersonal känner osäkerhet och rädsla inför att samtala om existentiella frågor och möta existentiell ensamhet. Samtidigt som det var utmanande, upplevdes det meningsfullt att möta existentiell ensamhet och det påverkade personalen både personligen och professionellt. Existentiell ensamhet hos sköra äldre personer tog sig olika uttryck i samband med åldrande, sjukdom och livets slut och personalens berättelser handlade många gånger om vardagliga situationer i vården. Vårdkontexten har betydelse för hur vårdpersonal uppfattar och möter existentiell ensamhet. På sjukhus och inom palliativ vård relaterades existentiell ensamhet till döende och döden. Även vårdpersonal i hemvård och

på särskilt boende relaterade det till döden, men de kopplade främst existentiell ensamhet till livet, både det som varit och det som var nu. Resultatet visade också att stöd till personal i att möta existentiella frågor skiljer sig åt och endast inom palliativ vård gavs stöd i form av regelbunden handledning och organiserade möten för reflektion som en integrerad del av verksamheten. De volontärer som deltog i en av studierna träffade äldre personer i olika sammanhang, i den äldres hem, på särskilt boende, på sjukhus och på olika mötesplatser. Att vara volontär lindrade ensamhet, inte bara den äldres ensamhet utan också den egna ensamheten. Att bli volontär beskrevs som ett sätt att finna mening och som volontär kände man sig uppskattad, även om det kunde vara känslomässigt utmanande. Att som volontär ta del av den äldres existentiella funderingar förutsatte självkännedom och volontärer framhöll betydelsen av att för egen del vara klar över sina värderingar kring frågor om livet och döden. I enkätstudien med enhetschefer inom hemtjänst och på särskilt boende (n=136) angav 88 procent att äldre personer ibland eller ofta gav uttryck för existentiell ensamhet. De flesta angav samtidigt att vårdpersonal inom vård och omsorg fick stöd i att samtala om existentiella frågor. Stödet bestod främst av samtal med chefen eller sjuksköterskan, och annat stöd som erbjöds var reflektion under strukturerade former (36%) medan 6 procent fick regelbunden handledning.

Mejla gärna till oss!

Vi sprider gärna aktuell information, t.ex. om kurser till våra medlemmar via mail. Hör av dig till oss om du har någon information som du vill att vi förmedlar.

Mejla oss på info@sgs.nu

Följ oss på

Twitter: @sgs_nu

Facebook: <https://www.facebook.com/sverigesgerontologiskasallskap/>